

Bruk av vanedannende legemidler – ut fra demografiske og sosiale forholdet

---

Svetlana Skurtveit

Seniorforsker Nasjonalt folkehelseinstitutt

Professor SERAF, Universitet i Oslo

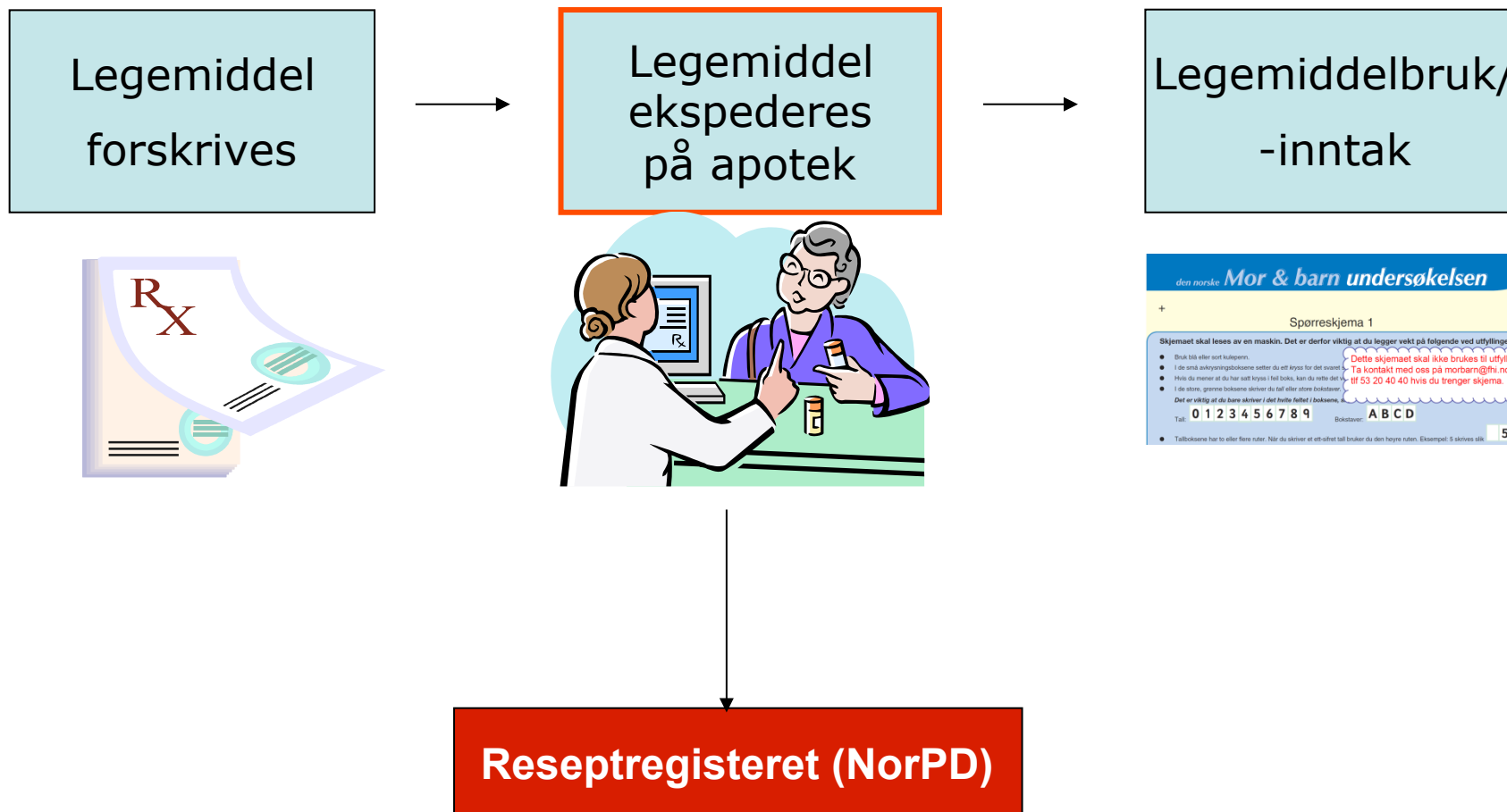
6. november 2014

Bakgrunn

- Smerter, angst og søvnproblemer er vanlig forekommende tilstander
- Vanedannende legemidler kan gi uheldige kort og langtidseffekter
  - Eufori (rus), toleranseutvikling, abstinenser, misbruk og avhengighet
- Vanedannende legemidler inkluderer
  - Sterke smertestillende - opioider
  - Benzodiazepiner (angstdempende/ sovemedisin)
  - Sovemedisin - benzodiazepinlignende stoffer (z-hypnotika)
  - ADH-midler

Kilder til å studere bruk av vanedannende legemidler

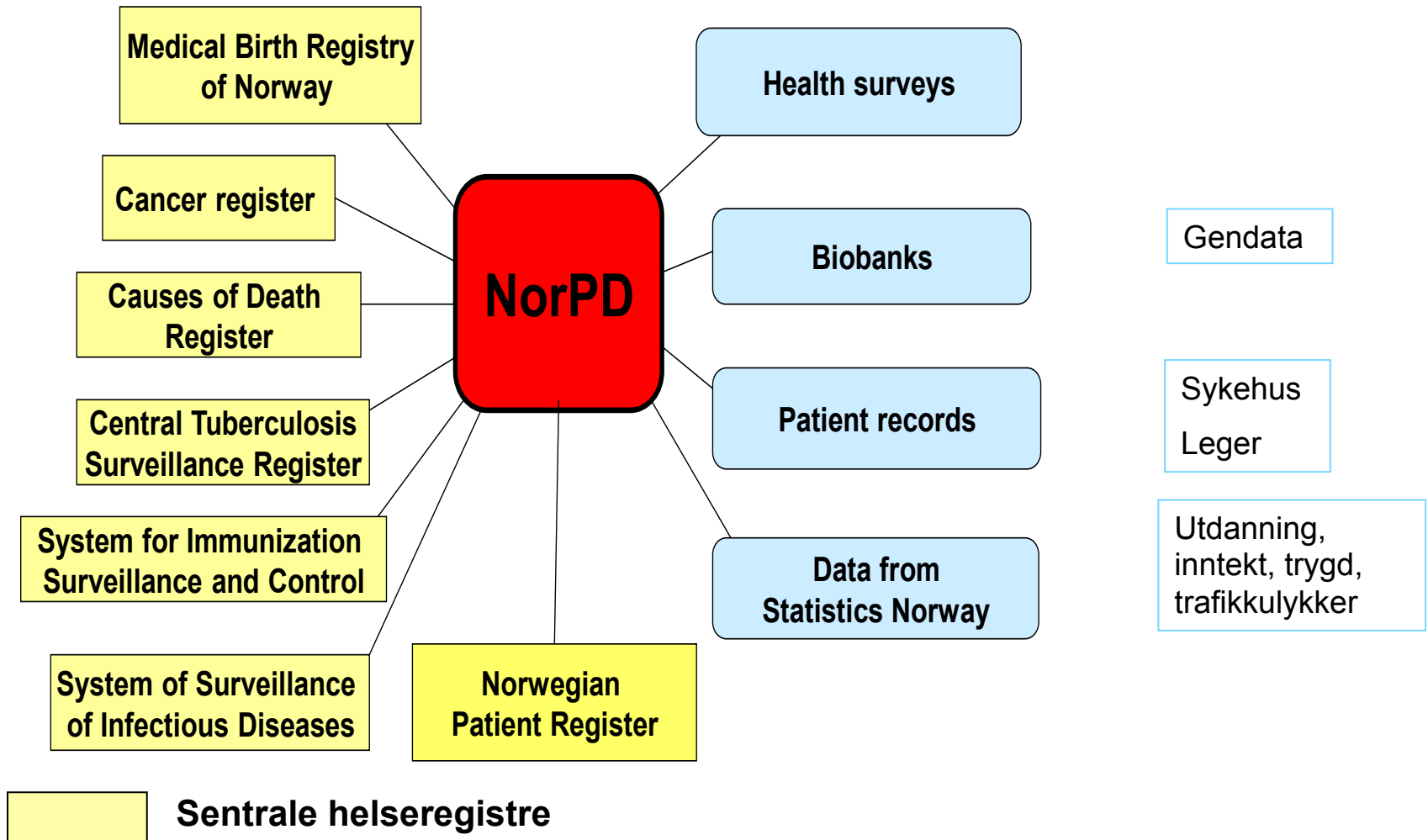
Inneholder en komplett oversikt over alle reseptpliktige legemidler utlevert fra apotek fra januar 2004

Opplysninger i Reseptregisteret

- **Legemiddelbruker:** person-ID (kryptert fødselsnummer), kjønn, alder, fylke/bostedskommune, dødsår
- **Forskriver:** helsepersonell-ID (kryptert), fødselsår, kjønn, profesjon, spesialitet
- **Legemiddel:** varenummer (identifiserer legemiddelet)
- **Apotek:** konsesjonsnummer og fylke/kommune

Kobling av Reseptregisteret (NorPD) med andre registre og datakilder

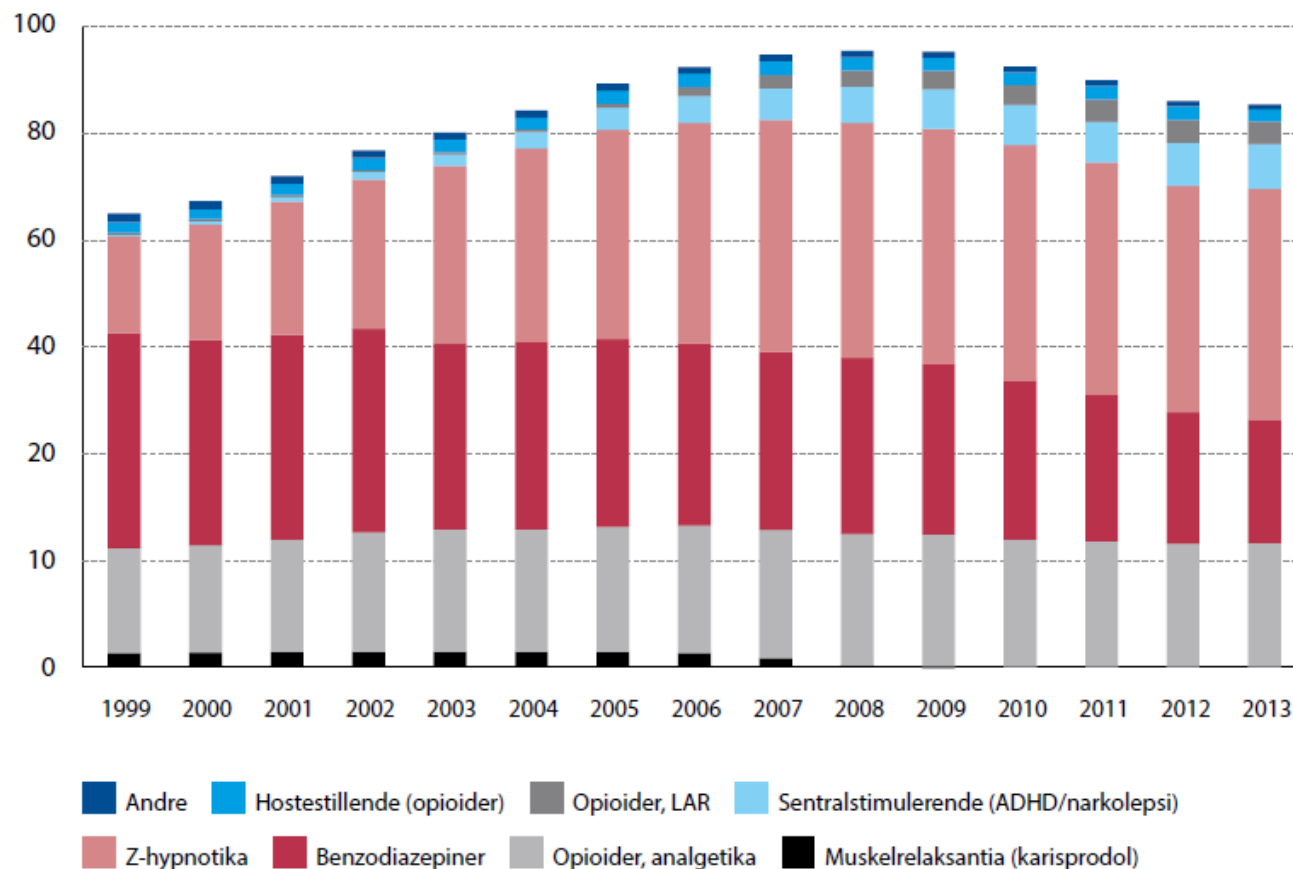
Antall menn og kvinner som fikk utlevert vanedannende legemidler i 2013

	Menn	Kvinner	Totalt	Antall voksne
Svake opioider	219 789	283 926	503 715	493 990
Sterke opioider	22 408	32 190	54 598	54 493
Angstdempende benzodiazepiner	89 927	163 188	253 115	249 497
Sovemidler benzodiazepiner	11 868	16 499	28 367	26 829
Z-hypnotika	119 953	235 096	355 049	354 571
ADHD-midler	21 269	13 100	34 369	18 765

Historisk utvikling – salg i Norge 1999-2013

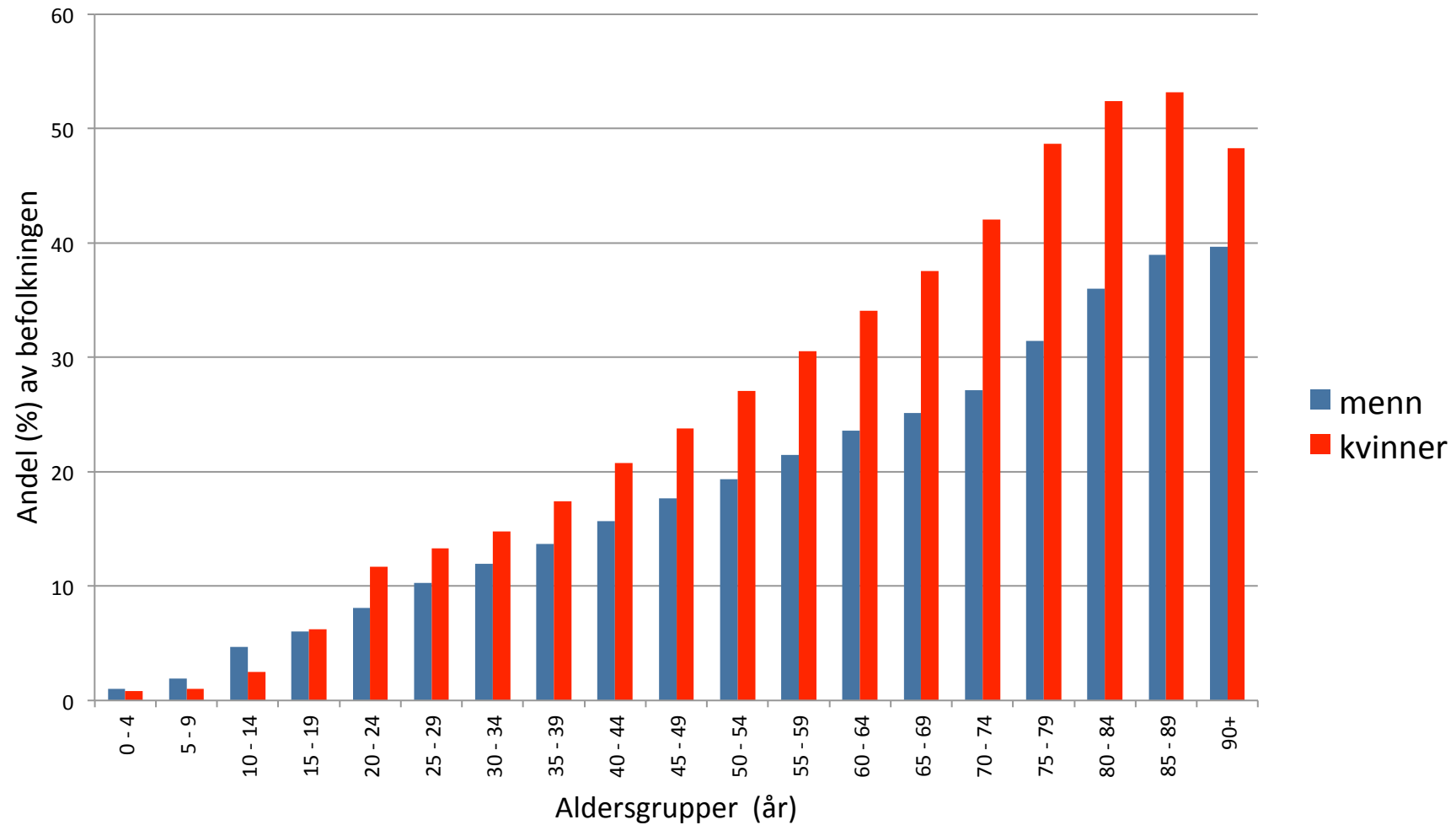
DDD/1000 innbyggere/døgn

Kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk, Nasjonalt folkehelseinstitutt

*Inkluderer salg av legemidler med markedsføringstillatelse. For flunitrazepam er salg av preparater på godkjeningsfritak også inkludert.

Andel (%) brukere av vanedannende legemidler i 2013 fordelt på alder og kjønn

Antall og andel (%) brukere blant voksne 2005-2013

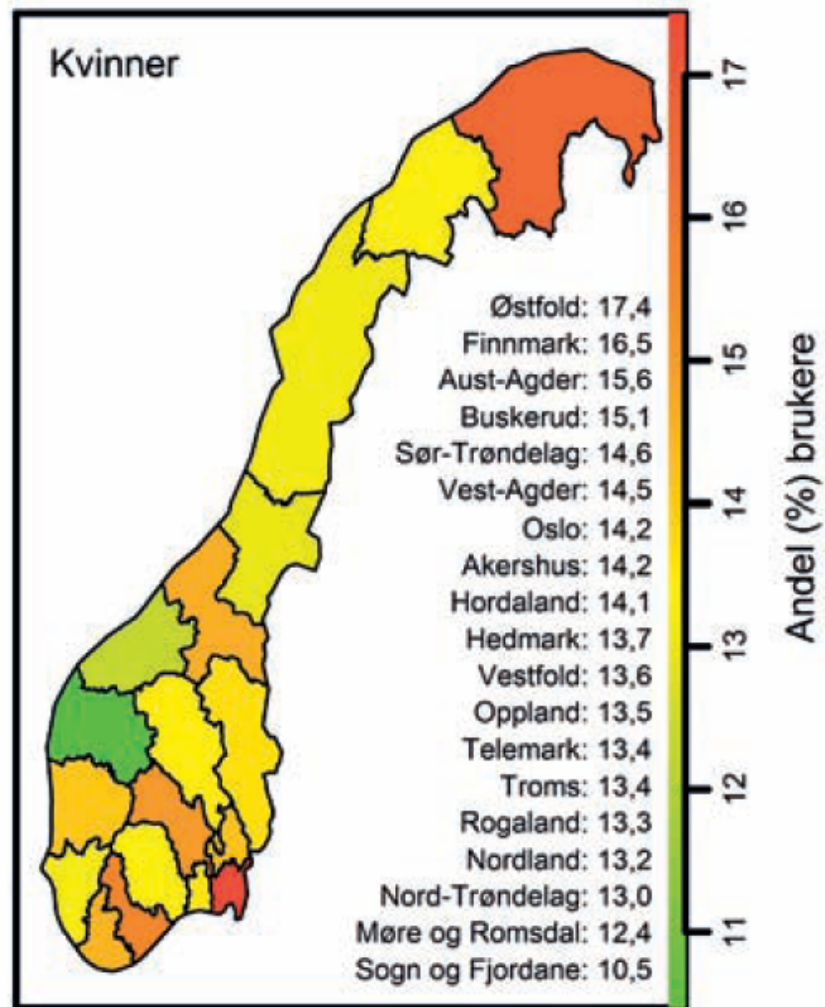
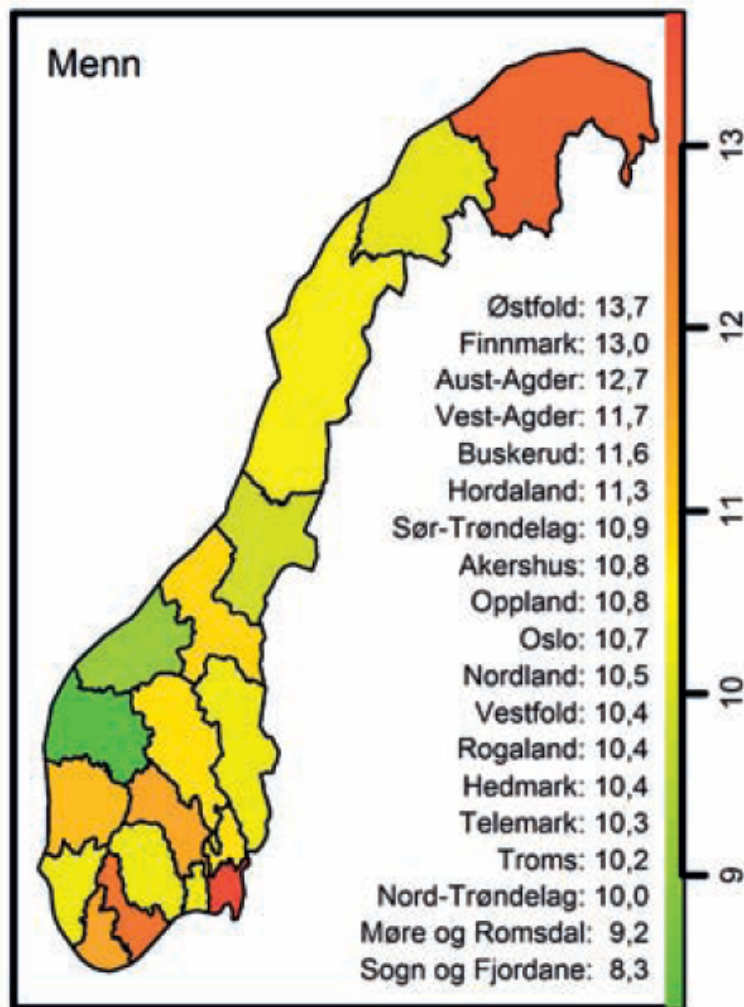
Gruppe	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Antall brukere									
Svake opioider	433 849	436 478	449 085	460 448	461 411	464 507	471 137	482 298	493 990
Sterke opioider	24 307	27 970	31 866	36 143	39 576	43 133	45 277	49 420	54 493
Angstdempende benzodiazepiner	265 926	266 540	269 815	270 335	265 905	260 524	254 825	253 984	249 497
Sovemidler benzodiazepiner	55 543	51 943	48 801	45 890	43 659	40 841	38 227	32 948	26 829
Z-hypnotika	313 642	328 287	340 525	345 647	350 441	349 018	351 715	354 808	354 571
ADHD-midler	5 709	7 266	9 173	10 863	12 748	14 342	15 388	16 994	18 765
Andel brukere (% av befolkning)									
Svake opioider	12	12	12	12	12	12	12	12	12
Sterke opioider	0,68	0,78	0,87	0,98	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4
Angstdempende benzodiazepiner	7,4	7,4	7,4	7,3	7,1	6,8	6,6	6,5	6,2
Sovemidler benzodiazepiner	1,6	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1	0,99	0,84	0,67
Z-hypnotika	8,8	9,1	9,3	9,3	9,3	9,2	9,1	9,0	8,9
ADHD-midler	0,16	0,20	0,25	0,29	0,34	0,38	0,40	0,43	0,47

Andel (%) brukere med bare én utlevering i 2013

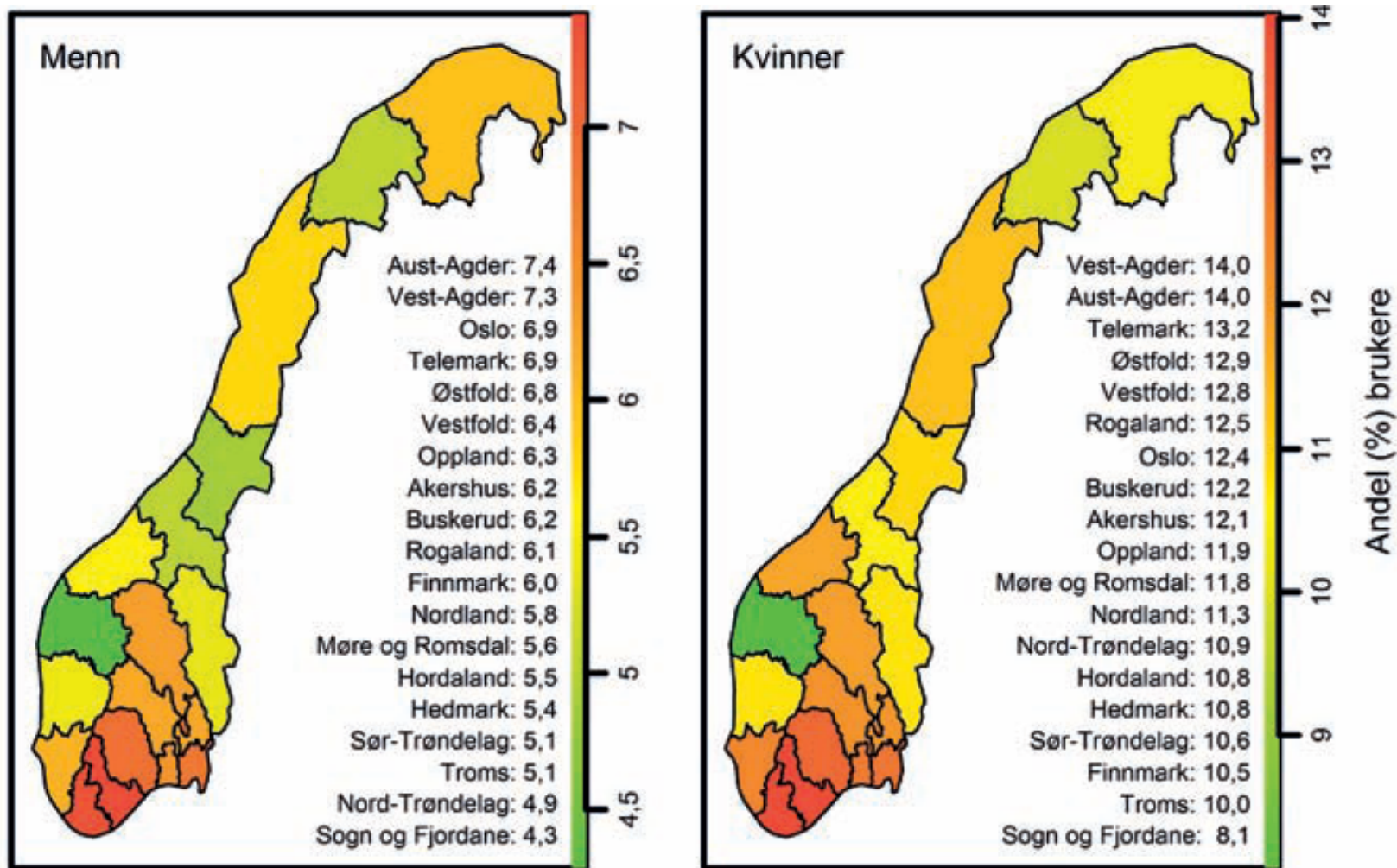

	18–39 år	40–64 år	≥65 år	Voksne over 18 år
Svake opioider	68	55	47	56
Sterke opioider	40	28	23	26
Angstdempende benzodiazepiner	51	38	34	39
Sovemidler benzodiazepiner	40	36	33	35
Z-hypnotika	53	37	27	34
ADHD-midler	12	9	16	11

Graderte fylkeskart med andel (%) brukere i 2013 for **svake opioider**

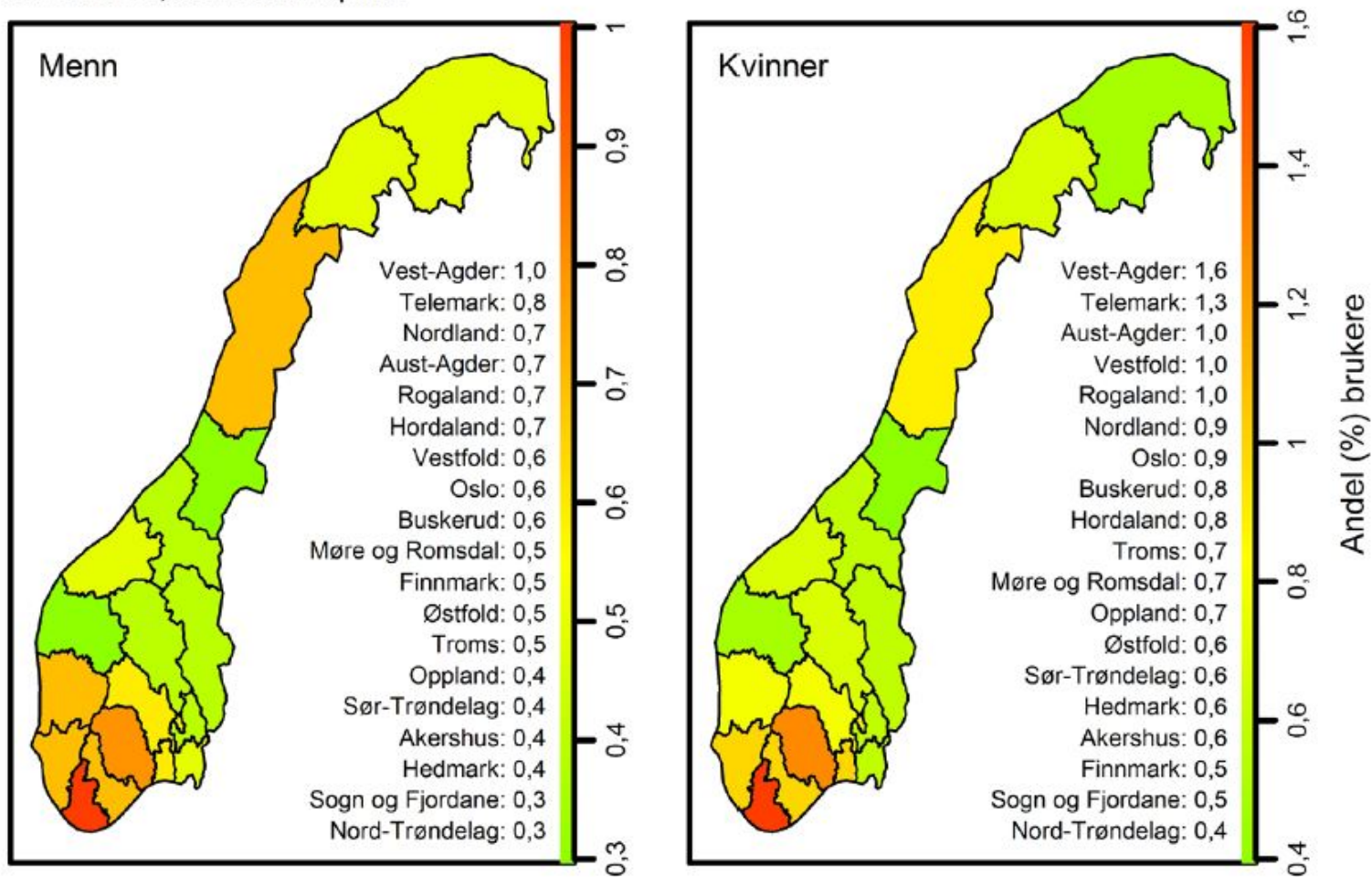

Graderte fylkeskart med andel (%) brukere i 2013 for z-hypnotika

Graderte fylkeskart med andel (%) brukere i 2013 for sovemidler - benzodiazepiner

Sovemidler, benzodiazepiner

Faktorer som påvirker bruk

- Faktorer for gjentatt bruk av opioider hos ungdommer
- Faktorer for fast bruk av opioider hos voksne

Bruk av opioider hos barn og unge

- De alle fleste får små pakninger for korttidsbehandling (95%)
- Faktorer for gjentatt bruk: økende alder, jente, bruk av reseptfrie smertestillende medikamenter og røyking
- Innvandrerbakgrunn ingen betydning for bruk
- Familie/sosioøkonomisk status?

OM. Fredheim, T. Log , W. Olsen, S. Skurtveit, Ø. Sagen, P. Borchgrevink; Pediatric Anesthesia 2010

T. Log, I. Hartz, M. Handal, Aa. Tverdal, K. Furu, S. Skurtveit; Pharmacoepidemiology and Drug Safety 2011

T. Log, S. Skurtveit, Aa. Tverdal, K. Furu, I. Hartz; Scan J of Pain 2011

Faktorer som påvirker gjentatt bruk av opioider hos barn og unge

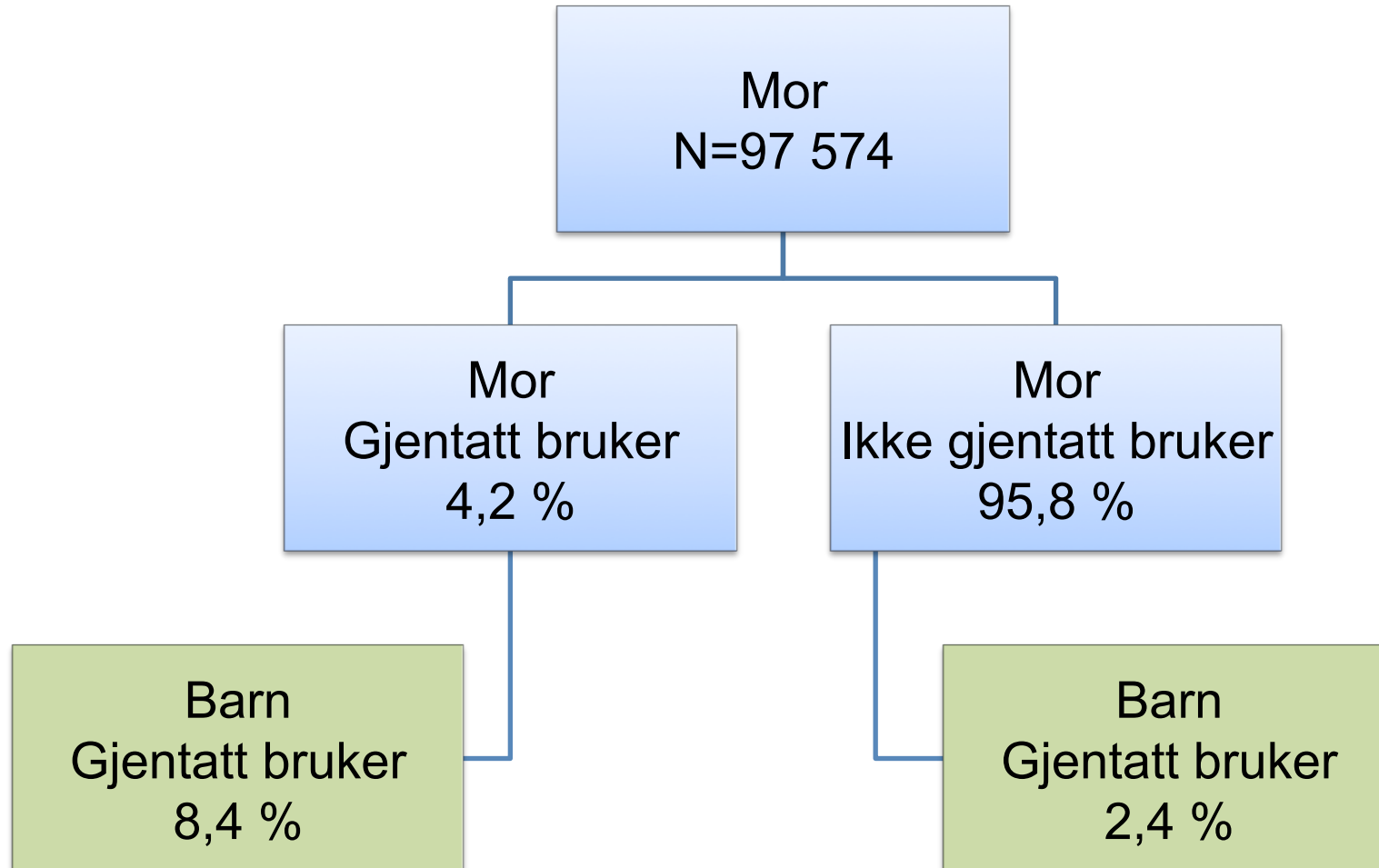

Familie/sosioøkonomisk status?

- Sammenhengen mellom mors bruk av opioider og bruk hos deres barn
- Mødres sosioøkonomiske karakteristika og bruk av opioider hos deres barn

Gjentatte opioid brukere 2004-2009

T. Log, S. Skurtveit, R. Selmer, Aa. Tverdal, K. Furu, I. Hartz; Eur J Clin Pharmacol 2013

Sammenheng mellom mors bruk av opioider og barns bruk

	Unadjusted OR OR (95 % CI)	Adjusted OR OR (95 % CI)
Repeated maternal use of opioids		
No	1.0 (referent)	1.0 (referent)
Yes	3.7 (3.3–4.2)	3.1 (2.7–3.6)

Justert for barnets kjønn, mors utdanningsnivå, mors yrkesstatus, alder, og hvis mor er gift eller har registrert partner

Sammenheng mellom mors sosioøkonomi og barns bruk av opioider

Repeated use of opioids among offspring (2004-2009)			
	Prevalence	Unadjusted OR	Adjusted OR
	%	OR	OR (95 % CI)
Mother's educational			
High	1.7 %	1.0	1.0
Medium	2.8 %	1.7	1.4 (1.3 – 1.6)
Low	3.6 %	2.1	1.7 (1.4 – 1.9)
Mother's activity status			
Employed	2.4 %	1.0	1.0
Unemployed	3.4 %	1.5	1.1 (0.8 – 1.5)
Disability pensioner	4.6 %	2.0	1.4 (1.2 – 1.6)
Other	3.3 %	1.4	1.1 (1.0 – 1.3)
Mother married /			
Yes	2.3 %	1.0	1.0
No	3.5 %	1.6	1.4 (1.3 – 1.5)

Faktorer assosiert med fast opioid bruk hos voksne

Hele norsk populasjon

- Uførepensjon
- Enslig siviltilstand
- Lav inntekt
- Lav utdanning
- Immigrant status

HUNT (Nord Trøndelag populasjon)

- Fysisk aktivitet
- Komorbiditet
- Bruka av benzodiazepiner
- Angst

K. Svendsen, OM. Fredheim, P. Romunstad, PC. Borchgrevink, S. Skurtveit; Acta Anesthesiol Scand 2014

OM. Fredheim, M. Mahic, S. Skurtveit, O. Dale, P. Romunstad, PC. Borchgrevink; Pain 2014

Oppsummering om bruk av vanedannende legemidler

- Utvikling over tid
  - Fokus på uheldig bruk av benzodiazepiner har gitt sterk reduksjon i bruk
  - Z-hypnotika dominerer sovemiddelmarkedet. Etter gradvis økende bruk, har bruken flatet ut
  - Økt bruk av sterke opioider trenger ikke være bekymringsfullt – god smertelindring er viktig
- Eldre og kvinner bruker mer vanedannende legemidler
- Det er framdelens store fylkes forskjeller i bruk
- Mors bruk gi høyre risiko for bruk hos barn. Samt svakere sosio-økonomisk status gi høyre risiko
- Hos voksne lavere sosio-økonomisk status høyre risiko å blir fast bruker
- Livstilfaktorer som fysisk aktivitet kan har betydning

Rapport om vanedannende legemidler

- <http://www.fhi.no/dokumenter/6f0bf0072f.pdf>
- Tidsskr Nor Legeforen -
15. oktober 2014 nr.
19/14

TAKK

- **FHI**
M. Handal, I. Hartz, K. Furu, Aa. Tverdal, R. Selmer, C. Berg, S. Sakshaug, V. Hjellvik, M. Mahic
- **UiO- SERAF**
JG. Bramness
- **NTNU/Smerte senter**
OM. Fredheim, P. Borchgrevink, A. Melbye, K. Svendsen
- **UiT**
T. Log
- **Universitet i Ottawa**
I. Neutel